

V TRIGLAVSKEM DOMU NA KREDARICI JE BILA OKROGLA MIZA O ČISTI GORSKI NARAVI

PLANINSKE KOČE OBREMENJUJEJO GORE

MARJAN RAZTRESEN

Predsednik države **Milan Kučan** je v ponedeljek, 17. avgusta letos, nad Triglavskim domom in kapelo na Kredarici pogнал vetrnico za proizvodnjo električne energije v tej planinski koči. Ta 2,5-kilovatna naprava škotske izdelave je lahko na vrhuncu planinske sezone dajala kar približno tretjino koči potrebne električne energije, drugi del čiste električne energije pa dajejo koči sončne celice. Kot pravi oskrbnik Triglavskega doma **Janko Rekar**, se oba vira čiste energije odlično dopolnjujeta: podnevi polnijo električne zbiralce sončne celice, ponoči, ko skoraj vedno piha, pa vetrnica. Pričakovati je bilo, da bo predsednik države, ki je bil letošnje poletje sicer kar pogost gost te najvišje slovenske planinske postojanke, kot boter triglavske vetrnice ta dan privabil pod Triglav številne znane in vplivne Slovence. Tako je Janko Rekar to priložnost izkoristil za okroglo mizo o ekologiji predvsem v Domu na Kredarici, ki je bila takoj po zagonu vetrnice. Domneve o

številnem obisku so se uresničile, kajti na Kredarici se je zbralo vsaj sto gostov, med njimi **Jože Kotnik**, župan Kranjske Gore, kamor upravno sodi Triglavski dom na Kredarici, triglavski župnik **France Urbanija**, ki je s svojim kolegom iz Šmartnega pod Šmarno goro **Francom Novakom** tja gor sicer prišel zaradi drugih opravkov, vendar je ostal na okrogli mizi, generalni direktor RTV Slovenije **Janez Čadež**, ki se je iz doline pripeljal s helikopterjem, nekdanji politik in sedanji poslovnež **Viktor Žakelj**, ki je pripeljal pokazat italijanski helikopter za potrebe reševalne službe, kakršnega naj bi kmalu dobili v Sloveniji, pomočnik generalne direktorice Zavarovalnice Triglav **Milan Tomaševič**, podpredsednika Planinske zveze Slovenije **Tone Škarja** in **dr. Janez Duhovnik**, direktor Elektro Ljubljana **Ludvik Sotošek**, pomočnik direktorja Triglavskega narodnega parka **inž. Martin Šolar**, ob kar številnih svojih novinarskih kolegih tudi predsednik Društva novinarjev Slovenije **Branko Maksimovič**, pa tudi vsestranski glasbenik in pevec **Andrej Šifrer**, ki je po okrogli mizi in po večerji zabaval goste.

1998

Hrvaška odprava je preko Amsterdama in New Delhija odpotovala v Katmandu, zadnje avgustovske dni odšla iz Nepala do kitajske meje, prišla prve dni septembra v bazni tabor pod Šišo Pangmo na nadmorski višini 5000 metrov, kjer so člani že opravili nekaj aklimatizacijskih tur na okoliške gore, se nekaj dni pozneje z jaki odpravila na 5600 metrov visoki naprej pomaknjeni bazni tabor in nekaj dni pozneje začela nositi tovore opreme in hrane v skladišče na začetek ledenika še 200 višinskih metrov višje. Do 12. septembra naj bi po načrtih postavili prvi višinski tabor 6350 metrov visoko, do sredine septembra še drugega na nadmorski višini 6950 metrov in nemara še tretjega na višini 7450 metrov, zadnje septembrske dni pa naj bi poskusili priplezati na vrh gore.

Kot je pred odhodom načrtoval vodja odprave, bi se nekateri člani odprave razen po normalni smeri posku-

sili povzpeli na vrh gore po prvenstveni smeri v severni steni, poleg tega naj bi se kdo smučal bodisi s pobočja, bodisi čisto z vrha gore, naposled pa naj bi ob ugodnem vremenu kdo od članov odprave z vrha poletel v bazni tabor z jadrlnim padalom. Zadnje septembrske dni naj bi podrl bazni tabor, v prvi polovici oktobra pa naj bi se odprava vrnila domov.

Štirje Slovenci, ki so se pridružili Mednarodni hrvaški odpravi Šiša Pangma 1998, sicer niso vrhunski alpinisti, vendar v odpravi niso kot nekakšni člani komercialne odprave. Vsi štirje so se samostojno pripravljali na to himalajsko odpravo; med drugim so bili dvakrat na Mont Blancu, nekajkrat pa so šli skupaj tudi v slovenske gore.

V Tibet niso šli samo na izlet, ampak z resnimi alpinističnimi in smučarskimi cilji. Po nasvetu **dr. Iztoka Tomazina**, ki je že bil na tej visoki gori, sta Matjaž Globočnik (najširša slovenska planinska javnost ga pozna kot lastnika firme Vrh iz Trziča) in Andraž Šešok vzela s seboj na pot smuči in ustrezne čevlje, da se bosta poskušala s čim večje višine smučati v bazni tabor pod goro. Vsaj za slovensko četverico odpravljencev so vso višinsko opremo izdelali v Vrhu v Trziču, kot so jo že za nekaj slovenskih alpinističnih odprav v Himalajo, tudi za zadnjo »kadrovsko« odpravo na Daulagiri, ki se je z gore vrnila z izrednimi uspehi. Vendar imajo člani sedanje odprave s seboj še boljšo obleko od njih, kajti v Vrhu so upoštevali nasvete dosedanjih uporabnikov in jo še izboljšali.

M. R.

Vetrnica na Kredarici proizvaja elektriko

Foto: Joco Žnidaršič

S PREBRANIMI SMETMI JE LAŽJE

»Namen tega srečanja je, da pred vami razgrnemo, katere okoljevarstvene probleme smo v tej planinski koči že rešili, te naše rešitve pa bodo lahko koristno uporabili tudi v drugih planinskih postojankah,« je bilo rečeno v začetku te okrogle mize. »Prikazali vam bomo naše poglede na ekologijo, kaj še načrtujemo v prihodnosti in kako si sploh predstavljamo razvoj planinstva ter razmah in delo planinskih postojank.«

Inž. Primož Škofca, ki je že pred leti dal idejo, kako bi lahko velik del elektrike na Kredarici proizvajala vetrnica, je na okrogli mizi pripovedoval o smeteh: še kot študenta so ga ob pogostih obiskih, ko je v koči tudi kaj delal, najbolj motile smeti. Predlagal je, da jih že v koči ločijo – posebej organske odpadke, pločevino, plastiko in papir; nekaj zdaj pokurijo v koči, pločevinke in plastiko s posebno stiskalnico stisnejo na majhno prostornino, takšno kocko pa potem helikopter – enako kot še nekatere druge odpadke – odnese v dolino. (Zdaj ima že večina vsaj visokogorskih planinskih koč takšne stiskalnice, vendar vsaka svoj »patent« – pri sosedih v koči Planika pod Triglavom so jo imeli že precej prej kot na Kredarici; ali ne bi bilo vredno premišljevati o najboljšem takem stroju, ki bi ga, na primer PZS, ponudila vsem zainteresiranim planinskim kočam?)

Janko Rekar je pripovedoval, da so v prenovljenem Triglavskem domu uredili tudi pralnico in sušilnico za perilo in predvsem posteljnino in so v koči vse oprali. Pozneje so navadne praške zamenjali s brezfosfatnimi, še pozneje je PZS začela akcijo, naj bi planinci platnene spalne vreče ali rjuhe nosili s seboj. S Kredarice so po besedah oskrbnika Rekarja posteljnino potem nekaj časa vozili na pranje v dolino, vendar so bili stroški za prevoz in pranje večji od rjuhe za enkratno uporabo. Tako zdaj vsak obiskovalec Triglavskega doma dobi na postelji plastični rjuhi za enkratno uporabo, ki sta

vključeni v ceno prenočevanja, »nad čemer so obiskovalci navdušeni, ker vsak spi na čistem, pa tudi ekologiji je zadoščeno«, kot je dejal Janko Rekar, ki meni, da lastna spalna vreča ni najboljša rešitev. »Te rjuhe za enkratno uporabo potem sežgemo v krušni peči, na kateri premočeni planinci posušijo svoje obleke,« je dejal.

VISOKOGORSKI HOTEL

V Tržaški koči na Doliču na drugi strani Triglava podpirajo lastne spalne vreče oziroma rjuhe, ki jih planinci prinesejo s seboj, in takim zaračunavajo nižjo ceno za spanje, svoje rjuhe pa vozijo na pranje v dolino. Kar pa zadeva sežiganje plastičnih rjuh na Kredarici, je treba povedati, da to sežiganje ni brez posledic na gorsko okolje, kar dobro vedo planinci, ki hodijo tak čas okoli Triglava. Seveda pa oskrbnik najvišje slovenske planinske kočice zagovarja prav te rjuhe, ki jih v svojem podjetju izdeluje njegova žena.

Ko so pred leti odprli prenovljeni Triglavski dom, je bil to gorski hotel (na visokogorskem krasu, ki ima svoje zakonitosti!) in so v njem vode za toaleto tekle v potokih. Potem so po Rekarjevih besedah porabo vode za planince močno omejili ali so pipe sploh zaprli, nad čemer pa so se nekateri obiskovalci tako glasno pritoževali, da so uvedli varčevalne pipe: z enkratnim pritiskom pritečejo majhne količine vode (vendar je mogoče pritisniti večkrat). Z vodo varčujejo tudi tako, da so stranišča na vodno izplakovanje podnevi v koči zaklenjena in so odprta samo suha stranišča pred njo. »Vendar naj varčevanje z vodo le ubere srednjo pot,« je dejal oskrbnik, »kajti za planinsko kočico bi bila prav slaba reklama, če bi zaradi nečistoče kozarcev ali podesi izbruhnila epidemija.«

Pred poldrugim desetletjem so bila v planinskih kočah »moderna« stranišča na splakovanje s triprekратно greznico, zdaj so iz okoljskih vzrokov bolj v rabi suha

stranišča, na Kredarici pa že premišlujejo o odvozu fekalij v dolino, čeprav je bilo na okrogli mizi slišati zamisel direktorja podjetja Vigrad iz Celja **Vita Gradišnika**, da bi veljalo premisliti o bio stranišču – kompostniku, kakršne imajo v narodnih parkih na Finskem: s helikopterjem bi jih pripeljali na goro in jih čez 14 dni, ko bi bila polna, odpeljali v dolino.

KAJ PA HELIKOPTERJI?

Precej razprave je bilo o načinu oskrbovanja planinskih koč v visokogorju in še predvsem v Triglavskem narodnem parku. Bilo je sicer slišati, da je bilo najbolj »naravno« oskrbovanje s konji, vendar je Rekar, ki je med drugim njega dni tudi sam nosil s konji na Kredarico, prepričan, da ima takšen transport vrsto slabih strani; »če pa kljub temu smatramo, da je nošnja s konji romantika, dajmo konje planincem za jahanje po TNP, pa se bomo vrnili v čase **Jakoba Aljaža**«.

Skoraj soglasno je bilo ugotovljeno, da so helikopterji za oskrbovanje in reševanje v gorah kar primerno transportno sredstvo, vendar naj bi jih bilo dovoljeno uporabljati samo v te namene in ob določenih dnevih in urah dneva ter po določenih zračnih koridorjih. Vsekakor bi bilo treba prepovedati, je bilo rečeno, komercialne polete v visokogorje. Vendar ni več nobena skrivnost, da je mogoče v primernem vremenu najeti helikopter, ki za določen denar pelje »ljubitelje gora« kamorkoli v hribe in do katerekoli planinske koče.

Predstavniki Triglavskega narodnega parka je (tudi) ob tem spet nekoliko potarnal, da imajo njegovi strokovnjaki sicer lahko o marsičem v TNP svoje mnenje, vendar z njim najpogosteje ne morejo odločilno vplivati na bolj okoljevarstveno obnašanje obiskovalcev. Tudi oskrbovanje planinskih koč je po njegovem mnenju (jasno) obremenjevanje gorskega okolja, ki pa je bistveno manjše, odkar letajo s helidroma na Pokljuki in po določenih koridorjih. Zavzel se je za specifične državne predpise, ki bi zmanjševali negativne vplive na okolje, vendar bi bili predvsem za stalne, pa tudi za občasne prebivalce kar najbolj življenjski.

IZOGIBANJE MNOŽIČNOSTI

Po Rekarjevih besedah (in po statistikah) se letni planinski obiski v visokogorju in niti okoli Triglava zadnja leta niso povečali, pač pa je razporeditev obiskov drugačna, kot je bila njega dni: predvsem je več planincev, ki prihajajo ob določenih dnevih in dogodkih, za kar naj bi bili po prepričanju oskrbnika Triglavskega doma krivi novinarji, ki da premalo vzgojno vplivajo na svoje planinsko usmerjene bralce. Gneči v gorah pa bi se lahko izognil marsikateri obiskovalec: kar nekako iz navade je prišlo zgodnje vstajanje v gorah, zdaj, ko ima malone vsaka planinska koča telefon ali mobilni, pa se je mogoče že iz doline pozanimati, ali bo koča polna (in prenapolnjena) ali ne.

Ob vsem trudu za ohranitev gorske narave, pri čemer se Slovenija približuje smernicam Evropske zveze, po besedah pomočnika direktorja TNP inž. Martina Šolarja Triglavskega parka ne bomo širili in tudi ni v načrtu

kateri drugi (gorski) narodni park, pač pa bodo razglasili nekatere regijske parke.

Čeprav je bila okrogla miza v Triglavskem domu na Kredarici, so nekateri udeleženci skorajda nevljudno, vendar upravičeno menili, da je tej planinski postojanki posvečena prevelika pozornost v primerjavi z drugimi kočami v visokogorju, kjer se sicer srečujejo z enakimi težavami, vendar jih rešujejo z mnogo manj hrupa. Na drugi strani pa je takšno zanimanje za Kredarico razumljivo: najvišja in največja je in poleg tega še last največjega slovenskega planinskega društva, pa še pod najvišjo slovensko goro je postavljena. Zanimanje zanjo je torej avtomatično največje.

Zato pravzaprav ni nenavadno, da je prišlo na to okroglo mizo, na kateri ni bilo pravzaprav slišati nič novega, toliko ljudi.

Zahvalna maša na Kredarici

Isti dan, kot je bila nad Triglavskim domom na Kredarici otvoritev vetrnice za proizvodnjo elektrike v tej planinski postojanki, letošnjega 17. avgusta, je bila v kapeli na Kredarici zahvalna maša, ki sta jo darovala župnika z Dovjega **Franc Urbanija** in iz Šmartnega pod Šmarno goro **Franc Novak**. Sredi avgusta je namreč minilo že 15 let od dne, ko je na triglavskih pobočjih nad Tržaško kočo na Doliču strela zadela **Anico Ledineka**, soproga gostilničarja **Mihe Ledineka** s Šmarne gore, ene od najbolj obiskanih izletniških točk Ljubljčanov. Ves večer in vso noč sta ji pred poldrugim desetletjem pomagali dve zdravnici, ki sta bili po naključju na Doliču, naslednji dan jo je helikopter odpeljal v ljubljanski Klinični center, kjer so jo vrnili v življenje in ji tudi vrnili zdravje.

V kapeli in delu prostora pred njo so se zbrali večidel prijatelji in znanci zakoncev Ledinek, ki sta bila kajpada tudi v cerkvi Marije Snežne, tudi nekaj znanih imen iz slovenskega planinskega življenja, čeprav večine obiskovalcev, ki so bili ta dan na Kredarici in med katerimi so bili tudi nekateri stalni obiskovalci Šmarne gore, pri maši ni bilo.

Oba duhovnika sta mašni obred nekajkrat prekinila za nekakšne pridige, pravzaprav pogovore s prisotnimi, v teh svojih razmišljanjih pa se je sedanjemu triglavski župniku Franc Urbanija nekajkrat spomnil nekaj dni pred tem preminulega znanega oskrbnika Češke koče na Spodnjih Ravneh **Andreja Karničarja** ter ob tem omenil minljivost telesnega in nesmrtnost tistega, kar ostane za človekom: oskrbnika Andreja Karničarja se bodo obiskovalci gorá še dolgo spominjali kot moža za zgled oskrbnikom planinskih koč.

M. R.